

KUMML
2002

KUML 2002

Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

With summaries in English

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag

Da demokratiet gjorde vore forfædre vilde – og de vilde til sig selv

Af OLE HØIRIS

I Danmark er der to større etnografiske samlinger. Den ældste er Nationalmuseets Etnografisk Samling, hvis begyndelse fortaber sig i Kunstammerets fortidige mørke. Den yngste er Den etnografiske studiesamling på Moesgård Museum, som formelt blev påbegyndt med indsamlinger på Den tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition i 1948. Fælles for de to etnografiske samlinger er, at de i lang tid primært var studiesamlinger for de arkæologiske studier af vor danske fortid og kun sekundært skulle vise noget om de områder, genstandene kom fra. Således blev etableringen i 1949 af den etnografiske studiesamling i Århus, som nu befinder sig på Moesgård, af daværende borgmester Unmack Larsen begrundet med, at den skulle skabe en bedre baggrund for forståelsen af kulturudviklingen i Danmark. Det er ligeledes karakteristisk, at de to steder i Danmark, hvor antropologi blev universitetsfag, voksede faget ud af disse museale sammenhænge.

Denne situation er måske ikke så underlig, da studiet af den danske oldtid, som jo ikke havde efterladt sig skriftlige kilder, helt naturligt måtte hente inspiration fra de primitive eller simple samfund, som etnograferne eller antropologerne undersøgte rundt om i verden. Selv om forholdene ikke helt var de samme, så kunne disse informationer om nulevende stenalderfund give informationer om og dermed liv til de jordfundne genstande, man hentede frem af den danske muld. Ligheder i teknologier tydede på, at vore forfædres liv engang havde været meget lig med livet blandt nutidens buskmænd, pygmæer eller australske urbefolkning. Arkæologien og antropologien havde således et naturligt samarbejde i kraft af ensartetheden af den slags samfund, de arbejdede med. Herudover havde de yderligere i lang tid et metodisk fællesskab, idet begge fag arbejdede med at rekonstruere udviklingen eller historien i samfund uden skriftlige kilder. Hos en del forskere smeltede de to fag ligefrem sammen, idet de som f.eks. på Den femte Thuleekspedition kombinerede antropologiske og arkæologiske undersøgelser for at fastlægge den samme forhistorie (som arkæologen Therkel Mathiassen (1892-1967) og etnologen

Kaj Birket-Smith (1893-1977) derefter skændtes om resten af deres professionelle liv).

I dag er dette samarbejde ikke så tæt. De forskellige folk i verden betragtes ikke længere som primitive eller simple fortidslevn, men som enten dele af et helt moderne eller postindustrielt globalt system, eller som slet og ret folk med en anden slags kultur. Kulturerne hierarkiseres således ikke længere hverken udviklingsmæssigt, moralsk eller hvad angår kompleksitet. Derfor kan verdens forskellige kulturer ikke længere belyse vor egen kultur. Arkæologiens og antropologiens veje er skiltes, og i dag befinder de to fag sig vel så langt væk fra hinanden, som man næsten kan forestille sig det inden for den humanistiske fagramme. Denne udviklings historie er lang og kompliceret, men som jeg vil vise, er den et udtryk for demokratiets udvikling fra at have national gyldighed til at have global gyldighed, en proces der er sket i løbet af de sidste ca. 170 år.

Vildskaben som fortid

Så langt tilbage, vi har skriftlige kilder i rimelig mængde og sammenhæng, har mennesket filosoferet over menneskets oprindelse. Antikkens grækere havde mange forskellige bud. For dem kunne mennesket være skabt af guderne eller været vokset frem af jorden eller ud af forskellige havdyr. I den første tid var mennesket uden alle de tekniske, sociale og moralske elementer, der var en del af den græske samtid, og der var forskellige holdninger til, om denne første tilstand havde været en dyrisk og brutal tilværelse, eller den havde været en paradisisk tilværelse, hvor mennesket kun havde behov for og begærede det absolut nødvendige og derfor aldrig manglede noget. Ifølge denne teori om den ædle vilde fortid skyldtes senere tiders forfald, at mennesket fik stadig flere overflødige behov. Og det var i jagten på at indfri disse, at mennesket fordærvede sig mere og mere.

I middelalderen og renæssancen var den bibelske skabelsesberetning den gældende, så her havde mennesket aldrig levet en primitiv tilværelse. Mennesket var skabt af Gud og levede først en paradisisk tilværelse, som efter syndefaldet førte over i den fordærvelse, som var en vigtig del af den kristne menneskehistorie. Adam og Eva havde fra tiden efter syndefaldet både agerbrug og kvægavl, de to erhverv deres to sønner tog sig af, og selv om den ene kom af dage, så forblev begge erhverv en del af den menneskelige eksistens, også efter at syndfloden havde efterladt verden med kun Noa og hans familie.

Ideen om en tidlig, menneskelig eksistens som jægere og samlere blev opfundet i oplysningstiden. Dette skete, da Thomas Hobbes (1588-1679) i sin bog "Leviathan" fra 1651 skulle finde et modstykke til den fornuf-

tens samfundsorden i form af enevælden, som han mente blev skabt med en kontrakt mellem borgerne. Dette modstykke blev en rå, brutal og anarkistisk tilstand, en alles krig mod alle, en tid hvor intet kunne udvikles eller samles sammen, da man altid havde stor risiko for at miste det igen, en tilværelse hvor mennesket levede ensomt, fattigt, beskidt, brutalt og kort. Det konkrete eksempel herpå var ifølge Hobbes de amerikanske indianere. Noget tilsvarende mente John Locke (1632-1704). I værket "Two Treatises of Government" fra 1690 gjorde han det parlamentariske system til resultatet af det fornuftige menneskes kontrakt, og hans modstykke og dermed beskrivelse af den tilstand, der gik forud, lignede meget Hobbes'. Men i og med at Locke lagde mere vægt på friheden og ligheden i denne tilstand, fik hans billede af disse primitive tilstande langt mere karakter af det paradisiske.

Med Hobbes og Locke var der skabt en ny epoke i den menneskelige udvikling, en vildskabens epoke som lå mellem den bibelske histories epoke, afsluttende med syndfloden eller den babyloniske sprogforvirring, og antikken, som siden renæssancen havde været den tidligste epoke efter den bibelske eller jødiske historie. Det var denne vildskabens epoke, som senere skulle blive til stenalderen. Denne epoke var endnu ikke blevet den oprindelige menneskelige tilstand, for den bibelske historie kunne man ikke bare tilsidesætte, men den var blevet det verdslige menneskes oprindelige tilstand. Det var her, Gud slap mennesket fri, og den menneskelige fornuft tog over som bestemmende instans i historien eller udviklingen. Derfor var det heller ikke så kompliceret, da den bibelske historie i sidste halvdel af det 19. århundrede blev afskaffet. Så kunne den verdslige vilde epoke blot rykke tilbage som menneskets oprindelige tilstand.

Den tilstand, Hobbes og Locke teoretisk havde konstrueret, var en menneskelig nul-tilstand, for kun på den måde kunne den bruges som afsæt for deres konstruktion af fornuftens indtræden i historien. Problemet, som Hobbes og Locke ikke berørte, var derefter, hvordan mennesket var kommet ned på denne absolutte nul-tilstand fra den højt udviklede tilstand, som den bibelske historie præsenterede mennesket i. Denne høje tilstand var jo bl.a. kommet til udtryk ved bygningen af et stort, oceangående skib med umådelig meget plads og en skyskraber, der næsten nåede til himmelen. Svaret blev, at mennesket umiddelbart efter syndfloden eller den babyloniske sprogforvirring var forfaldet til et fuldstændig dyrisk stadium, hvad man jo kunne se hos de vilde folk, man fandt i den store verden. Enkelte forfattere som f.eks. den danske filosof og matematiker, Jens Kraft (1720-65), begrundede dette menneskelige forfald i sit berømte værk fra 1760, "Kort Fortælling af de Vilde Folks fornemteste Indretninger, Skikke og Meninger, til Oplysning af det menneskeliges Oprindelse og Fremgang i Almindelighed". Hans forklaring var, at da de ca. 3.000 mennesker, der dengang levede, spredtes over hele verden efter

den babyloniske sprogforvirring, var der så mange ressourcer til rådighed for dem, at ingen behøvede at bestille noget for at overleve. Mennesket var på en måde tilbage i den paradisiske tilstand, og glemte derfor alt, hvad det tidligere havde kunnet.

Kernen i alt dette var naturligvis, at oplysningstidens rekonstruktion af menneskets verdslige udvikling med fornuften som drivkraft og friheden som mål skulle begynde helt fra bunden. Ellers gav verdsligheden ingen mening.

For oplysningsfilosofferne ville den menneskelige udvikling overalt blive den samme, for det var den samme fornuft, der overalt drev udviklingen frem. Derfor kunne man, som Kraft også gjorde det, betragte de samtidige vilde som levende eksempler på vore forfædres liv, for "i de vilde Folks Historie" finder man "et nyt og levende Billede af vore gamle og for længst afdøde Forfædre".

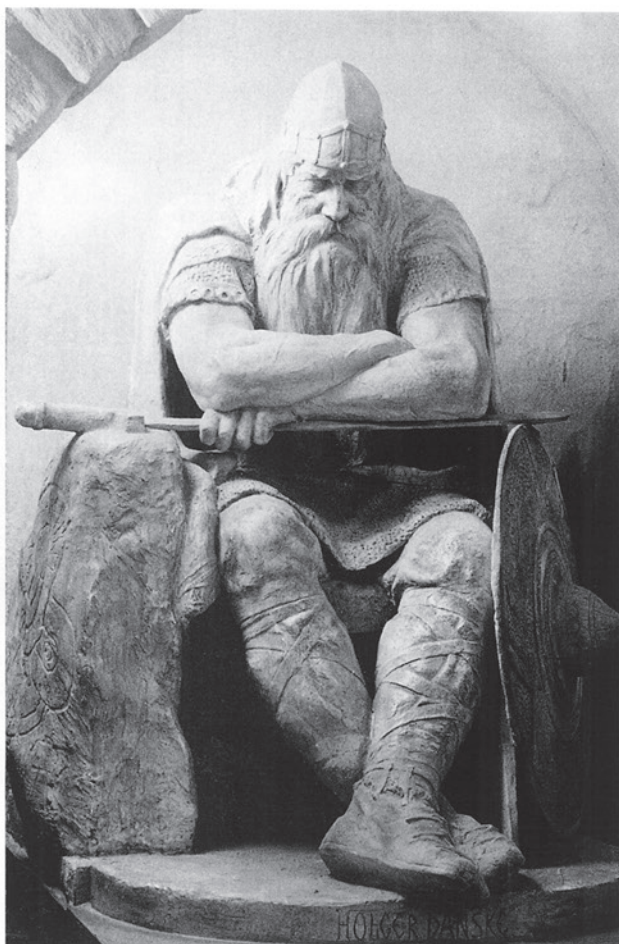
Da vore forfædre blev vilde

I oplysningstiden havde man således skabt det teoretiske grundlag for at gøre de vilde til vore forfædre og dermed også muliggjort et empirisk studium af disse forfædre. Ekspeditioner med det formål at undersøge disse folk blev sendt ud i hele verden, så der var efterhånden meget materiale at tage af. Derfor kunne man have forventet, at oplysningstidens universelle menneskehistorie blev gjort til de enkelte folks nationale historie, da romantikken i begyndelsen af det 19. århundrede begyndte at gøre sig gældende. Men det skulle vise sig at være en meget langvarig og vanskelig proces, hvad der ikke var så underligt, for det var nogle ret voldsomme kameler, der skulle sluges. For det første skulle det accepteres, at der var en anden fortid forud for antikken end den jødiske i den bibelske form. For at acceptere dette, skulle man ikke blot bryde med den bibelske historie, men også med at denne fortid skulle kunne dokumenteres af skriftlige kilder. Dertil skulle der i den elite, der formulerede sig om nationens fortid, ske en accept af, at nationens fortid var lig med folkets fortid og ikke med de enevældige regenters fortid. Og endelig manglede der tid til, at en udvikling fra den tids foragtede vilde til vore heroiske forfædre skulle kunne være sket. Verdens alder var i romantikken beregnet ud fra "Biblen" og dermed kun få tusinde år gammel, så der var ligesom ikke tid til en epoke med vildskab. Det gav langt bedre mening at se de vilde som resultat af syndige menneskers forfald fra den sande tro og menneskelige tilværelse, som havde været karakteristisk for europæerne.

I dansk oldtidshistorie og det, der skulle blive til arkæologi, ser man da også, at den nordiske oldtid indtil et godt stykke tid ind i det 19. århundrede forbindes med den antikke verden, hvor de nordiske guder og hel-

7Fig. 1. Holger Danske var en værdig forfader af samme heltestatus som de græske helte. – Moesgård Museum.

Ogier the Dane was a worthy forefather with the same heroic status as the Greek heroes.

te fremstilles som antikkens guder og kejsere eller som Homers helte. Dette var en fortid, der legitimerede og fremhævede enevældens regenter via deres velkendte forfædre. At flytte opfattelsen af nationens fortid fra de heroiske antikke forhold til en flok foragtede og dyriske vilde som dem, man læste om i beretningerne fra de fjerne lande eller kendte til fra Grønland og Lapland, at ændre billedet af vore forfædre fra sagnomspundne helte til kannibalernes ligemænd eller fra dydige møer og raske svende til den promiskuitet, der ofte blev tilskrevet de vilde, det krævede, at oldtidshistorien blev sat ind i en helt anden sammenhæng end hidtil.

Opdelingen af den danske oldtid i en form, der kunne skabe grobund for vildskaben som det tidligste stadium i menneskets verdslige udvikling eller historie, tilskrives C.J. Thomsen (1788–1865), der i begyndelsen af det 19. århundrede fik til opgave at rydde op i Oldsagssamlingen. Af et

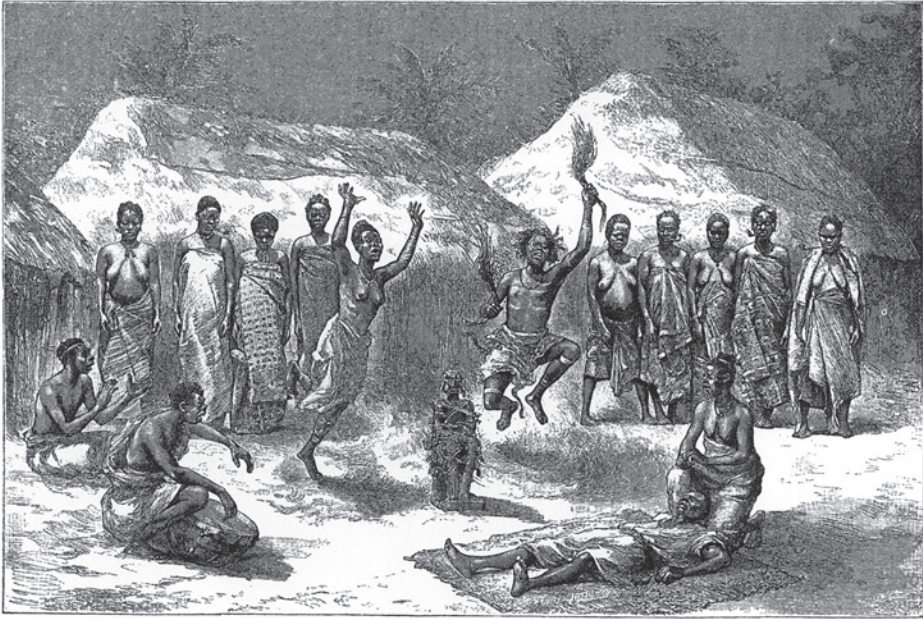

Fig. 2. Det var vanskeligt at erstatte den heroiske fortid med primitive og vilde forhold som disse. Billedet er fra en meget populær og udbredt bog fra 1898, og det afspejler fint, hvordan man dengang opfattede den vilde tilstand. – Efter: W. Dreyer 1898, spalte 299–300.

It is difficult to replace the heroic past with primitive and savage conditions like these. The picture comes from a very popular and widespread book from 1898, and it reflects the contemporary impression of the savage state.

brev fra 1818 fremgår det, at hans første opdelingskategorier var: 1) stenredskaber og våben; 2) metal og kobbervåben og andet kampudstyr; og 3) jernting fra den hedenske periode. Men dette refererede ikke til tidsperioder, for herefter fulgte 4) husholdsredskaber; 5) smykker osv. Der var altså her tale om en materialeopdeling af genstandene, som alle var fra en enkelt periode, Hedenold – den hedenske oldtid. I 1825 var sten, kobber og jern blevet til kronologiske aldre, og i 1836 forbandt Thomsen stenalderen med de vilde, idet han i en “Kortfattet Udsigt over Mindesmærker og Oldsager fra Nordens Fortid” skrev, at de skandinaviske stenalderfolk havde lignet de vilde. Den samme forskydning i opfattelsen ser man i hans planer om opstilling af de etnografiske genstande. I hans tidligste planer skulle først den gamle verdens kultiverede nationers genstande præsenteres og derefter de vilde folks med de varme og de kolde områder som de to hovedkategorier. Denne systematik, som skulle afspejle ordenen i den store verden som en rumlig og dannelsesmæssig orden, blev ved nyordningen i 1849 erstattet af en opstilling i tre hovedafdelinger:

1) nationer, der ikke selv forarbejder metaller og derfor må betragtes som stående på det laveste trin; 2) nationer, der forarbejder metaller, men ikke har en selvstændig udviklet litteratur; og 3) nationer, der både forarbejder metaller og har en selvstændig litteratur. Hermed er den etnografiske samling med tredelingen i det, der skulle blive benævnt vildskab, barbari og civilisation, dels ordnet efter et universelt udviklingsmønster, dels bragt i overensstemmelse med de danske samlinger, således at de vilde i verden kunne danne objekt for studiet af den vilde tid i Danmark.

Den store ændring i opfattelsen af den danske oldtid, den ændring der gjorde vore tidligste danske forfædre vilde, skete da hedenoldsforskningen ikke længere skulle legitimere det enevældige kongedømme og finde kongelige forfædre i gravhøjene og moserne. Et markant opgør med denne form for historieforskning eller arkæologi kom i 1842 og 1843 til udtryk i J.J.A. Worsaaes (1821-85) benhårde kritik af, at et nyfundet moselig var blevet udnævnt til at være den norske dronning Gunhild, som Harald Blåtand ifølge forskellige sagn havde myrdet, efter at han havde lokket hende til Danmark med løfte om ægteskab. Generelt gjorde Worsaae op med historikernes tendens til at gøre enhver oldsag til noget enestående og kendt fra sagnene eller noget, der havde haft forbindelse med kongerne. Oldsagerne var ifølge Worsaae for størstedelens vedkommende efterladenskaber fra almindelige menneskers daglige liv.

Næsten symbolsk åbnede nyordningen af den etnografiske samling på det, der i 1892 skulle blive til Nationalmuseet, samme år – 1849 – som junigrundloven gjorde en ende på enevælden. Det var nu folket, der var den danske identitets og dermed histories centrale objekt, og de jordfundne sager var dette folks efterladenskaber. Derved var forudsætningerne skabt for via arkæologiske undersøgelser at blotlægge vore forfædres liv og ånd, det vil sige fastlægge det egentligt danske. Den analytiske sammenhæng, disse genstande blev sat ind i, var den universelle vildskab i den verdslige form. Dette medførte også, at man, som det herhjemme skete med Worsaae, måtte frigøre sig fra de skriftlige kilder, man hidtil havde været så afhængige af, hvorved den historiske forskning blev adskilt fra arkæologien. Inspirationen fra den universelle vildskab fik man i stedet fra de samlinger fra de fjerne og eksotiske lande, museerne rådede over. Disse samlinger blev til studiesamlinger for arkæologerne, og efterhånden som kravene til deres videnskabelighed blev forøget, skete der en professionalisering af dem. Etnografer eller antropologer blev ansat, og samlingerne blev selvstændiggjort i forhold til de arkæologiske samlinger. Hermed var der åbnet for, at den videnskabeligt formulerede universelle vildskab eller jæger-samler tilværelse og udviklinger herfra kunne gøres til eller inspirere til forståelsen af den nationale oprindelse og udvikling – i det mindste i den udstrækning det ikke var uforeneligt med den nationale stolthed.

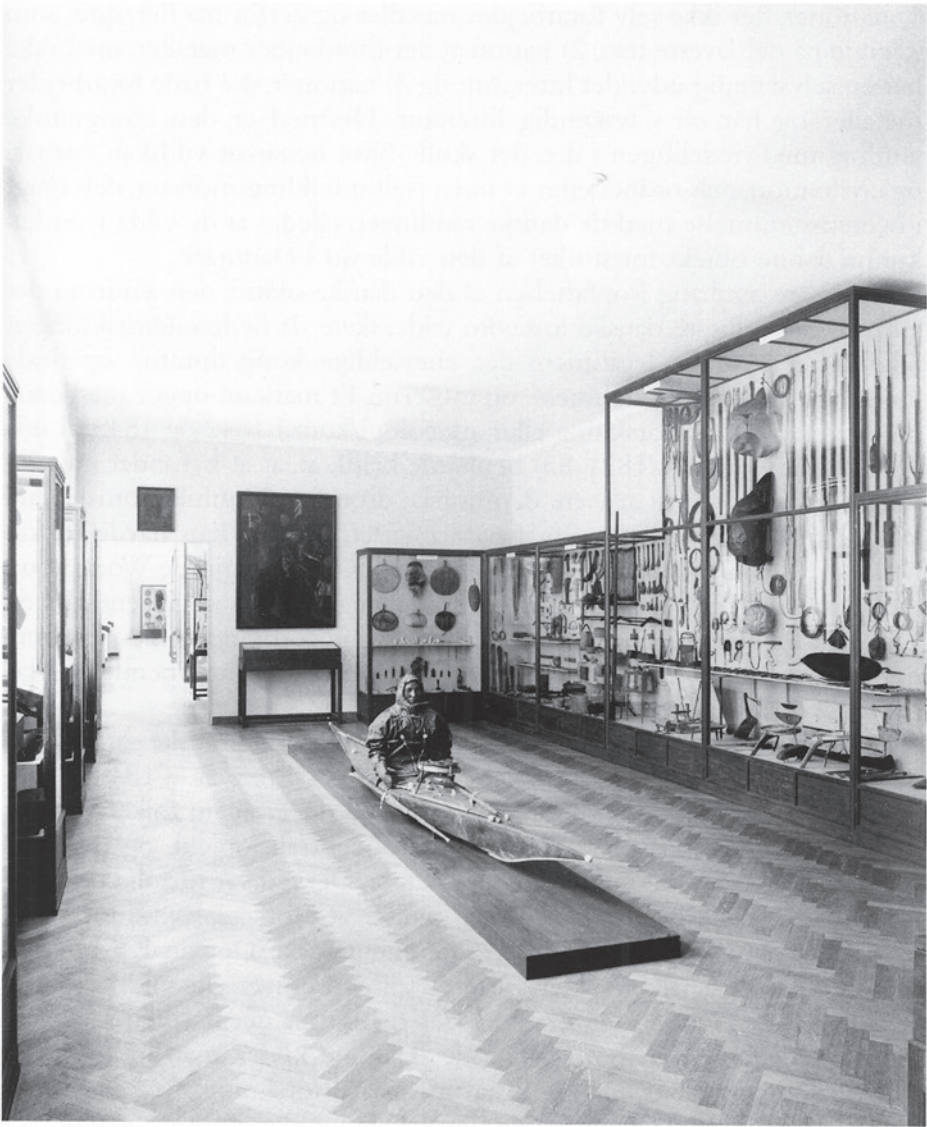

Fig. 3. Nationalmuseets opsætning af genstande fra Vestgrønland i 1938. Her er det kulturen og ikke Grønland, der er det centrale i opsætningen, og det er den, der kan inspirere arkæologien. Birket-Smith, der stod for opsætningen, mente, at denne såkaldte kystkultur var den samme som den, de første indvandrere til Danmark havde. – Foto: Nationalmuseet.

The display of West Greenlandic items in the National Museum in 1938. The principal idea in this display was not Greenland, but the culture – the very thing that may inspire archaeology. Birket-Smith, who was in charge of the mounting, thought that this so-called coastal culture was shared by the first settlers in Denmark.

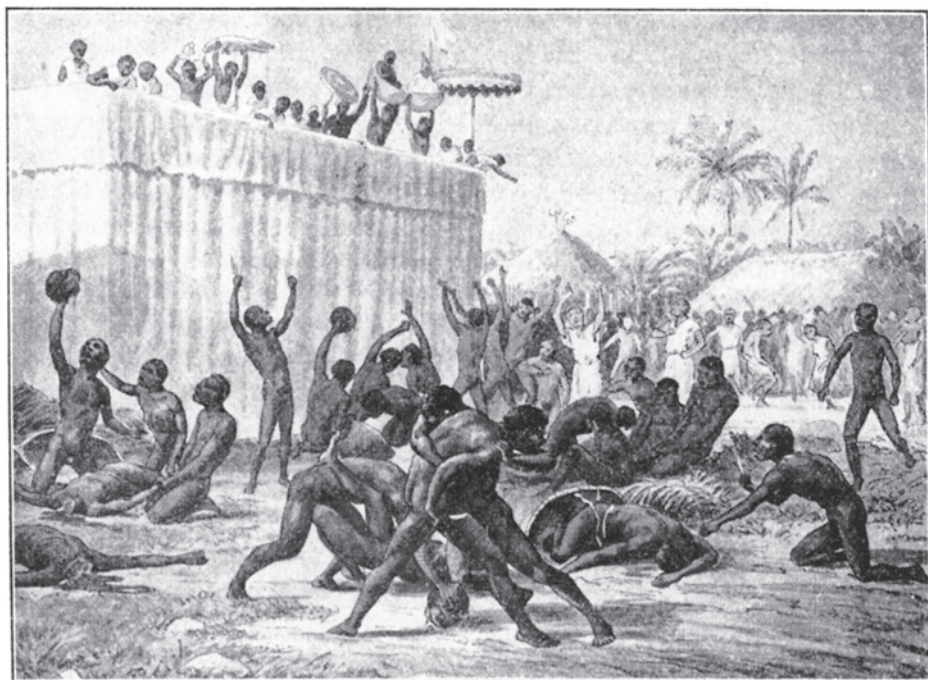

Fig. 4. Den oprindelige dyriske vildskab blev ofte illustreret med afrikanske forhold. Teksten til dette billede, hvor krigsfanger kastes ned til "Hoben", der styrter sig over dem, er: "Kast en Gang Blikket ned paa Skaren nedenunder. Tusinde sorte ophidsede Fjæs stirrer op imod dig, tusinde Par graadige, skinnende Øjne møder dine, en hed Bølge af deres stønnende Aandedrag slaar op imod dig — det er ikke længere Mennesker, du har for dig, det er Dyr, vilde, grusomme, blodtørstige Dyr, hvis Hjerter banker i Forventning om rygende Blod og bævrende Kod". — Efter: W. Dreyer 1898, spalte 315-16.

The original bestial behavior was often illustrated by African conditions. The text for this picture, depicting prisoners of war being thrown to the "mob", which is hurling itself at them, is: "Have a look at the crowd underneath. Thousands of furious faces are staring at you, thousands of greedy, shiny eyes are meeting yours, a hot wave of their groaning breaths is beating against you — these are no longer humans in front of you, these are beasts, cruel, bloodthirsty beasts, with hearts pounding in expectation of steaming blood and quivering flesh."

Dette sidste var dog på sigt ikke noget større problem, for lige siden antikken havde der, som nævnt, været to udgaver af den oprindelige vildskab. Den ene fremstillede den vilde tilstand som en brutal dyrisk tilstand, hvor mennesket levede i evig kamp for føden og mod de vilde dyr og de andre mennesker. Dette var en opfattelse, som i det 19. århundrede ofte var dominerende i fremstillingen af forholdene i især de afrikanske kolonier og blandt de amerikanske indianere og de australske urbefolkninger. Det var denne opfattelse, der kunne legitimere den koloniale orden som et civiliseringsprojekt og de brutale nedslagtninger af de indfødte befolkninger, der fandt sted forskellige steder, ligesom den ca. 100 år tidligere

havde legitimeret slaveriet. Det var også denne opfattelse, man kunne finde hos Jules Verne i f.eks. "Kaptajn Grants Børn", hvor det især er maorierne, der er som vilde dyr, og hos Johannes V. Jensen i "Den lange rejse", hvor det er folkene i Syd, det går ud over, som en smuk kontrast til folkene i Nord. Den dyriske vilde var det i en nationalromantisk tid vanskeligt at bruge som model for vort eget folks tidligste stenaldereksistens, så her var det den anden fremstilling af de vilde som levede en paradisisk, fredfyldt, velordnet, egalitær tilværelse, hvor menneskene kun havde få og små behov, som naturens ødselhed let kunne opfylde ved få timers jagt eller indsamling en gang imellem. Denne model, som siden antikken gang på gang havde været brugt til at kritisere de samtidige forhold, fik på en

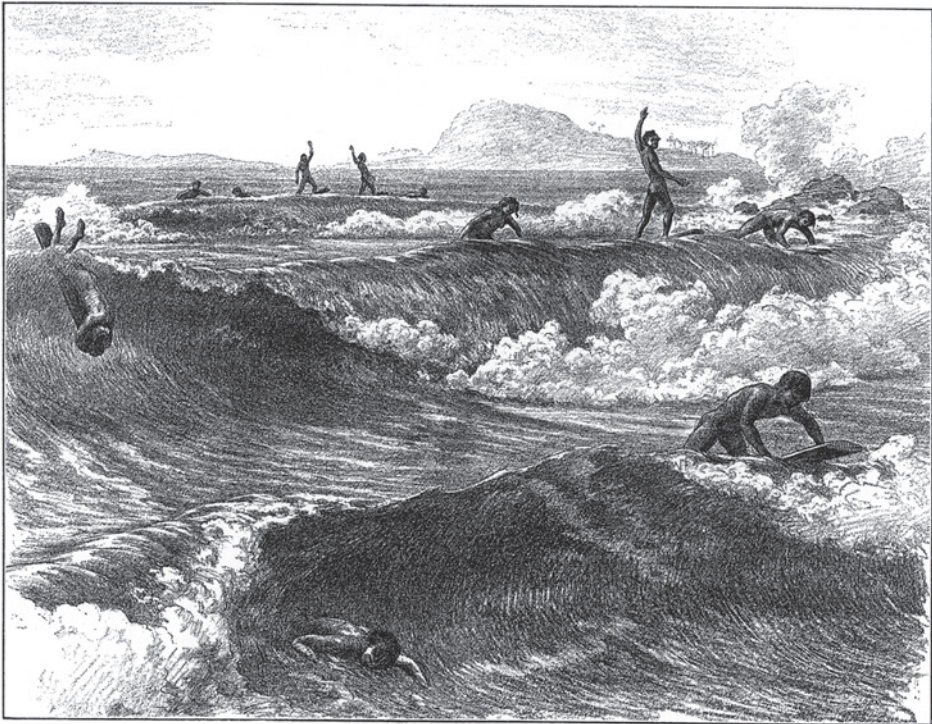

Fig. 5. Den paradisiske vildskab blev ofte illustreret med polynesiske forhold. Teksten til dette billede er: "Intet Steds føler Polynesianerne sig mere hjemme end paa Havet. De er ikke blot kække, ja forvovne Søfolk, de svømmer ogsaa som Fisk og er fra ganske smaa af vante til Havet". – Efter: W. Dreyer 1898, spalte 369-70.

The paradisaical savagery was often illustrated by Polynesian conditions. The text for this picture is: "Nowhere do the Polynesians feel more at home than at sea. Not only are they bold, even daring sailors, they also swim like fish and are used to the sea from a very early age."

måde i denne sammenhæng neutraliseret sit kritiske potentiale. I og med at den fremstillede vor nationale oprindelse, fremstillede den også vort folks inderste kerne eller essens, og det var netop dette vort sande jeg, som vi med de politiske reformer var ved at genfinde. Enderne i vor historie kunne på den måde bindes sammen, og det danske folk kunne med demokratiet kulturelt og samfundsmæssigt komme i overensstemmelse med sig selv. Den ædle vilde blev således ikke blot vor nye oprindelse og fortid, den anviste og legitimerede også den demokratiske fremtid med folket ved magten.

Også tidsproblemet blev løst i denne periode, for med den engelske Charles Lyells (1797-1875) geologiske studier og især med hans værker "Principles of Geology" fra 1830-33 og "The Geological Evidence of the Antiquity of Man" fra 1863, blev den tid, mennesket havde eksisteret, så lang, at der var rigelig tid til en udvikling fra den vilde tilstand over barbariet til civilisationen.

Adskillelsen

Det var således demokratiet, der gjorde folket med dets sprog, ånd og historie til det identitetsbærende element i Danmark, og dermed gjorde de vilde til vor fortid. Men der er jo det lille problem ved den sag, at det ikke er så demokratisk over for de mennesker, der repræsenterer de vilde eller primitive, at reducere deres liv til vor fortid. Dette voldte ikke de store problemer frem til 1970'erne, fordi Europa i kolonierne kunne fastholde billedet af de andre som bagud i tid og udvikling, en holdning der, efter at kolonierne blev selvstændige, blev fastholdt i forhold til befolkningerne på landet af den byelite, der overtog magten. Dertil kom, at der i de tidligere kolonier ikke var nogen større bevidsthed om dette forhold blandt de mennesker, der havde lagt krop, kultur, samfund og gæstfrihed til antropologernes feltarbejder.

Med det voksende uddannelsesnivea og den voksende selvbevidsthed i de tidligere kolonier, og med den postmoderne kritik af enhver form for hierarkisering af kulturer i Vesten, ophørte den videnskabelige reduktion af de fremmede til fortid – i det mindste inden for antropologien. Kulturbegrebet gjorde de enkelte folks kulturelle udtryk til næsten autonome enheder, som man endog ville have vanskeligt ved at forstå, da man kun kunne se dem via sin egen kulturs briller. Enhver fremstilling af en fremmed kultur ville således være at betragte som et partsindlæg.

Man kan udtrykke det på den måde, at da den dominerende holdning inden for antropologien blev, at demokratiet fordrede, at den tredje og fjerde verdens folks havde ret til at få deres kulturer respekteret på linie med Vestens kulturer, og da det ligeledes blev den dominerende hold-

ning, at videnskaben kunne reduceres til et europæisk kulturudtryk på linie med så mange andre kulturudtryk, da ophørte mulighederne for at sammenligne kulturer med henblik på at slutte noget som helst fra den ene kultur til den anden. Der var heller ikke længere nogen mulighed for at behandle kulturerne med henblik på at fortsætte oplysningstidens projekt om universelle, menneskelige forhold, for der var ingen forbindelse mellem kulturerne, og der var intet udgangspunkt, hvorfra man værdineutralt kunne forsøge at etablere en sådan sammenhæng. Hermed var de faglige bånd mellem antropologien og arkæologien også skåret effektivt over.

Men man skal ikke fortvivle. I 2.500 år kan man følge analyserne af menneskets fortid og af de fremmede, og her har det bølget frem og tilbage mellem på den ene side forsøgene på at skabe en universel historie eller udvikling for hele menneskeheden ved at sammenligne de forskellige livsformer og på den anden side forsøgene på at behandle hvert samfund, folk eller hver kultur som en enestående livsmåde, som ikke kan reduceres til at være en del af et fælles menneskeligt projekt. Så når det igen bliver menneskeheden udvikling og livsform og ikke de enkelte kulturudtryks historie og særegenhed, der bliver interessant, vil man nok se antropologien og arkæologien samarbejde igen.

LITTERATUR

- Birket-Smith, K. 1929a: *The Caribou Eskimos. Material and Social Life and their Cultural Position*, bd. I-II. København.
- Birket-Smith, K. 1929b: Spørgsmaalet om Eskimo-Kulturens Oprindelse: Et Svar. *Geografisk Tidsskrift*, bd. 32, s. 222-39.
- Birket-Smith, K. 1930a: Spørgsmaalet om Eskimo-Kulturens Oprindelse: Afsluttende Bemærkninger. *Geografisk Tidsskrift*, bd. 33, s. 161-68.
- Birket-Smith, K. 1930b: The question of the origin of eskimo culture: A rejoinder. *American Anthropologist* N. S. vol. 32, s. 608-24.
- Birket-Smith, K. 1937: Den etnografiske Samling. *Tilskueren*, bd. 52,4, s. 98-113.
- Dreyer, W. 1898: *Naturfolkernes Liv*. København.
- Ferdinand, K. 1999: Den etnografiske samling på Moesgård. I: O. Høiris, H.J. Madsen, T. Madsen og J. Vellev (red.): *Menneskelivets mangfoldighed: Arkæologisk og antropologisk forskning på Moesgård*, s. 33-46. Højbjerg.
- Gjerløff, A.K. 2001: Tingenes tavshed – tingenes tale: Om forholdet til fund før og nu. *Kuml*, s. 47-70.
- Hobbes, T. 1972: *Leviathan*. London.
- Høiris, O. 1986: *Antropologien i Danmark*. København.
- Høiris, O. 2001: *Antropologien i Antikken*. Århus.
- Høiris, O. 2001: *Teologi, Antropologi og Arkæologi. Om de fremmede som vor fortid og oprindelse*. Arbejds-papir 97-01. Center for Kulturforskning, Århus.
- Jensen, J. 1979: *Oldtidens samfund. Tiden indtil år 800*. København.
- Klindt-Jensen, O. 1975: *A History of Scandinavian Archeology*. London.
- Kraft, J. 1998: *Kort Fortælling af de Vilde Folks fornemteste Indretninger, Skikke og Meninger til Oplysning af det menneskeliges Oprindelse og Fremgang i Almindelighed*. Højbjerg.
- Locke, J. 1970: *Two Treatises of Civil Government*. London.

- Mathiassen, T. 1927: *The Thule Culture and its Position within the Eskimo Culture: Archaeology of the Central Eskimos*, bd. I-II. København.
- Mathiassen, T. 1929: Spørgsmaalet om Eskimokulturens Oprindelse. *Geografisk Tidsskrift*, bd. 32, s. 116-27.
- Mathiassen, T. 1930a: The question of the origin of eskimo culture. *American Anthropologist N. S.*, vol. 32, s. 591-607.
- Mathiassen, T. 1930b: Spørgsmaalet om Eskimokulturens Oprindelse: Et Gensvar. *Geografisk Tidsskrift*, bd. 33, s. 65-74.

SUMMARY

When democracy turned our forefathers into savages – and the savages into themselves

In Denmark, there are two major ethnographical collections, both of which have served as study collections for Danish archaeologists in certain periods. The idea was that our ancestors lived by and large like contemporary primitive peoples, an idea anthropologists strongly repudiate today with reference to the dignity of other peoples, just as pre-historians did 200 years ago with reference to the dignity of the Danish people. In this article, I demonstrate how the establishment of a national popular democracy in the 19th century changed national history – which was a central factor in the production of Danish identity – from the history of the kings to the history of the people. This in turn made the evolutionary theories of the social philosophers of the Enlightenment relevant, creating the idea that the lives of contemporary savages were more or less the same as the lives of our ancient ancestors. This then made the ethnographical collec-

tions relevant for archaeological studies. Today anthropologists are very negative toward such evolutionary ideas, and it is demonstrated how it was the extension of democracy to an international level that changed the conception of other peoples from remnants of the past to contemporary but culturally different peoples. The possibilities or impossibilities of close cooperation between archaeology and anthropology have thus alternated cyclically during the past 200 years, and if you formulate the problem as one of the relation between theories of cultural differences and theories of human development you can prolong this oscillation between close cooperation and total separation at least 2500 years. So sometime in the future anthropology and archaeology will cooperate closely again.

Ole Høiris
Center for Kulturstudier
Aarhus Universitet